

Перспективним постає їх психологічний аналіз у багатьох інших творах сучасних українських письменників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мама по скайпу / [упоряд. М. Савка та К. Бруннер]. Львів : Видавництво Старого Лева, 2013. 191 с.
2. Качак Т.Б. Типологія дитячих образів у сучасній українській реалістичній прозі для підлітків URL: <https://bit.ly/4dDJrUq>
3. Партоленко Л. Проблема дітей трудових мігрантів перейшла у нову площину — літературну. URL: <https://bit.ly/3QGqkzx>

*Анастасія Великанович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 4 курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. наук, доцент С. Бородіца*

ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНУ «ЛЮДИНА І ЗБРОЯ» О. ГОНЧАРА

Олесь Гончар – знаковий письменник-представник лірико-романтичної стильової течії в українській прозі ХХ століття. У сучасному літературознавстві на часі – осмислити громадянську і життєву позиції митця, окреслити своєрідність його індивідуального стилю («поетичний реалізм», романтичний пафос, ліричність оповіді, масштабність художнього мислення). Ґрунтовні студії О. Бабишкіна, М. Жулинського, І. Захарчук, М. Кодака, М. Наєнка, А. Поґрібного, Є. Сверстюка, І. Семенчука, Л. Сівер, М. Стрельбицького, М. Ткачука та ін. розкривають своєрідність неоромантичної поетики, жанрової структури новел у прозовому доробку митця. Проте аналіз романів про Другу світову війну, де митець брав безпосередню участь, вважаємо, розширює

інтерпретаційне поле сучасної мілітарної прози, пропонуючи значні можливості для її всебічного осмислення.

З часу утвердження незалежності України тривають гострі суперечки навколо творчого доробку письменника. З одного боку, його розглядають як творіння радянської епохи, з іншого – він не відповідає канонам пануючого тривалий час соцреалізму. Проза автора надто сучасна й актуальна, бо навіть воєнна орієнтована на ідеал та гармонію через відмову від штучності, схематизму, догматизму. Як результат – високий духовний сенс існування людини у творах Олесь Гончара переконливо-значущий для наступних поколінь українців. Як активний учасник літературного процесу ХХ століття, він адекватно реагував на запити доби, наголошуючи на потребі «відкритості української культури до світу». Так, панорамність письменницького погляду на людину і світ реалізована в масштабних узагальнених образах, закріплених у назвах романів «Прапорonosці», «Людина і зброя», «Циклон» та ін.

Роман «Людина і зброя» (1960) по-новому представив традиційну тему «війна-народ», за що письменник у 1962 році був першим нагороджений званням лауреата Державної премії імені Т. Г. Шевченка. Як боєць добровольчого студентського батальйону, Олесь Гончар про війну знав особисто: її трагічні й героїчні події, потворні й жертвні моменти описав у правдивому романі про початок запеклої боротьби з фашизмом, коли звістка про війну увірвалась у студентську аудиторію Харківського університету під час підготовки до екзаменів. Гончар-студент, маючи можливість евакуюватись, пішов у райком комсомолу, щоб стати бійцем добровільного студентського загону. У романі «Людина і зброя» чимало автобіографічного. Тому, на відміну від лірично-пафосних «Прапорonosців» з їх тріумфом перемоги, в «Людині і зброї» домінує реалістичне зображення війни зі стражданнями, кров'ю, смертю, де молода

людина надзусиллями виживає у перші розгромні воєнні місяці. Збірний образ героя-студбатовця komponується з детальних характеристик Колосовського, Духновича, Лагутіна, Дробахи, Степури та ін., котрі упродовж роману дужчають фізично та зростають морально. Через їхні трагічні долі навійні автор осмислював трагедію українського народу, втягнутого чужими режимами в Другу світову війну. Поступово він майстерно окреслив монументально-величний образ України та її незнищеного народу. Студенти- історики як інтелектуальний цвіт нації змушені взяти до рук зброю, за допомогою якої кожен із них проходить перевірку на гуманність та патріотизм. Так, українська нація опинилася на межі знищення, але, як і сьогодні, вона розуміє власну відповідальність за долю всієї європейської цивілізації. Це усвідомлення Олесь Гончар вкладає в уста одного з головних персонажів роману Богдана Колосовського: «Уночі, коли з глибин космосу проступають зорі... ми відчуваємо, що йдемо не просто по землі – йдемо по планеті» [1, с. 295].

Життєвий матеріал дав можливість письменнику зобразити війну багатогранно. Особливо вражає в романі епізод, коли війська й працівники електростанції змушені підірвати Дніпрогес і відступити під натиском ворога. Автор гнівно засудив війну як антигуманне явище, протиприродне людині. У цьому, вважаємо, головний ідейний зміст роману «Людина і зброя». Його влучна назва демонструє три важливі аспекти авторської концепції війни і миру:

1) людина і зброя – несумісні, оскільки війна знищує людську цивілізацію; 2) народ потребує для свого захисту кращої зброї, ніж у ворога; 3) у війні перемагає той, хто добре озброєний духовно.

У творі Олесь Гончар тривожно роздумував над сенсом людського життя, а ширше – над сенсом історичного розвитку людської цивілізації. Будучи гуманістом, він прагнув відродити душевно-глибинне, базоване на засадах

народної етики і моралі. Лише в такому аспекті митець визнавав цінність особистості, значущість її свободи, прав і обов'язків у громадянському суспільстві.

Отже, в романі «Людина і зброя» війна засуджується найпоследовніше. І хоча дія роману охоплює лише кілька місяців, проте автор актуалізував часову дистанцію приблизно двох десятиків років. Нарація у творі – похмура і внутрішньо стримана, оскільки в авторських роздумах звучала тривога за майбутнє свого народу. Вірячи в Україну, духовну нескореність людини, чесну громадянську позицію українського інтелігента, для котрого інтереси нації – визначальний критерій його буття, Олесь Гончар досягнув вершини творчого самовираження: роман «Людина і зброя» – багатопроблемний. У ньому домінують суспільні, філософські, морально-етичні проблеми, серед яких визначальна – антивоєнна, реалізована на усіх структурних рівнях роману.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончар О. Людина і зброя: роман. *Гончар О. Твори: в 7-ми т.* Київ: Дніпро, 1987. Т. 4. 589 с.
2. Довженко О. Національний характер у романах О. Гончара. *Слово і час.* 2005. №12. С. 63-68.
3. Наєнко М. Краса вірності: у творчому світі Олеся Гончара. Київ: Дніпро, 1981. 214 с.
4. Пінчук С. Синтез сучасного і минулого в романах О. Гончара. *Слово про Олеся Гончара: нариси.* Київ: Радянський письменник, 1988. С. 474- 508.

*Адріана Музика,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 4 курсу факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. наук, доцент С. Бородіца*